

SUOMESSA YHÄ KORKEA TAPATURMA- JA VÄKIVALTAKUOLLEISUUS

PERTTI HONKANEN

”Edes koirat eivät pure Norjassa ja ne harvoin edes haukkuvat.” Näin kuvaa amerikkalainen sosiaalipolitiikan tutkija K. van Wormer (1994) ilmapiiriä norjalaisessa hyvinvointivaltiossa. Hän varmaankin liioittelee, mutta hän jatkaa kirjoittamalla norjalaisten ystävällisestä suhtautumisesta lapsiin ja vertaa sitä siihen, miten norjalaiset ovat hämmästyneitä lapsiin kohdistuvasta väkivallasta angloamerikkalaisissa maissa. K. van Wormer pitää ”ystävällisyyttä sairaita ja heikkoja” kohtaan yhtenä universaalisen sosiaalipolitiikan seurausena erotukseksi ”residuaalisesta hoivamallista”, kuten hän sanoo.

Tällaiset pohdiskelut herättävät kysymyksen, miten eri maiden sosiaalista ilmapiiriä voisi kenties mitata ja luokitella ja mitä yhteyksiä näin löydettäisiin yhteiskunnan rakenteisiin.

Sosiaalipoliittiselta kannalta pohtimisen aiheita antavat esimerkiksi kuolleisuustilastot, jotka kuvastavat väestön terveydentilaa ja tunnetusti myös esim. väkivaltarikosten yleisyyttä, alkoholin käyttöä, juomatapoja, liikennekulttuuria ym.

WHO:n tuoreimpien tilastojen (1994) pohjalta voidaan tehdä ainakin 30:tä maata koskeva suhteellisen yhdenmukainen vertailu erilaisten kuolinsyiden yleisyydestä eri maissa. Uusin tilasto ylittää useimpien maiden kohdalla vuoteen 1992; mikään tieto ei ole vuotta 1990 vanhempi.

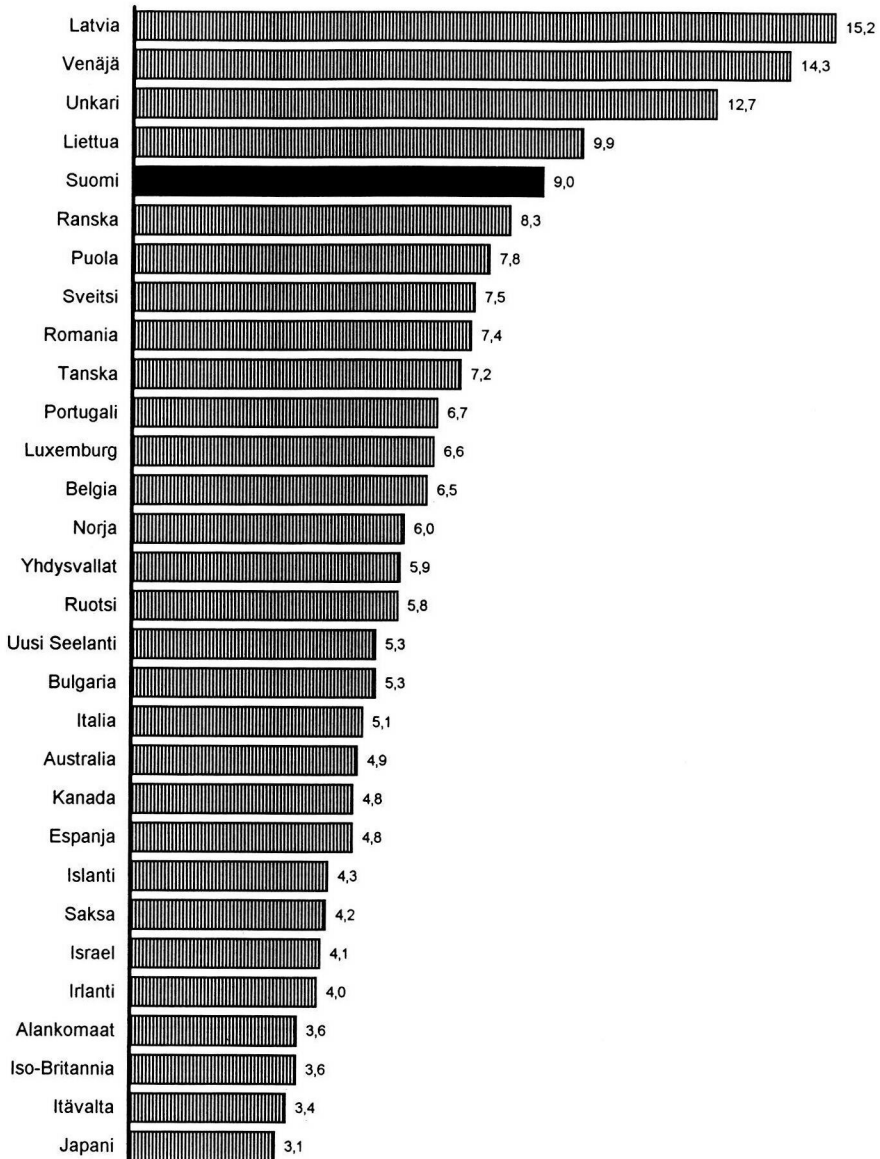
Tapaturma- ja väkivaltakuolleisuutta kuvaavat luvut vastaavat monilta osin odotuksia. Esimerkiksi kuoleminen rikoksiin (tappoihin ja murhiin) samoin kuin moottoriajoneuvo-

onnettomuuksiin on USA:ssa huomattavasti yleisempää kuin useimmissa Euroopan maissa. Toisaalta alussa mainittu Norja on ainakin

Taulukko 1. Itsemurhakuolleisuus

maa	10 000:ta asukasta kohden
Unkari	3,9
Latvia	3,8
Suomi	2,9
Venäjä	2,7
Tanska	2,2
Sveitsi	2,1
Ranska	2,0
Belgia	1,9
Bulgaria	1,8
Ruotsi	1,7
Norja	1,6
Luxemburg	1,5
Puola	1,5
Uusi-Seelanti	1,4
Kanada	1,3
Saksa	1,3
Yhdysvallat	1,2
Australia	1,2
Itävalta	1,2
Romania	1,2
Islanti	1,1
Alankomaat	1,1
Irlanti	1,0
Portugali	0,9
Iso-Britannia	0,8
Israel	0,8
Italia	0,8
Liettua	0,8
Espanja	0,8
Japani	0,1

Kaavio 1. Onnettomuuksiin, myrkytyksiin, itsemurhiin ja rikoksiin kuolleet 10 000:ta asukasta kohden 30 maassa

rikosten ja liikenneonnettomuuksien suhteen paljon turvallisempi maa kuin USA.

Liikenneonnettomuudet eivät ole kuitenkaan vain USA:lle ominaisia, vaan mm. Etelä-Euroopassa autohurrastelu näyttää olevan yleistä kuolleisuustilastojen valossa. Tapaturma- ja väkivaltakuolleisuuden kokonaisver-

tailussa Norja ja USA ovat jotakuinkin tasoissa. Tähän vaikuttaa mm. se, että itsemurhissa Norja kuitenkin ohittaa Yhdysvallat.

Vaikka suomalaisten suuresta itsemurhailtiudesta on paljon puhuttu, tämän kirjoittajan kuitenkin hämmästyttää, että Suomi sijoittuu tuoreessa 30 maan itsemurhavertailussa

kolmannelle tilalle Latvian ja Unkarin jälkeen (ks. taulukko 1). Yllätys on myös se, että Suomi muutenkin sijoittuu tapaturma- ja väkivaltakuolleisuudessa huipputasolle. Suomi jättää jälkeensä kaikki vertailussa mukana olevat 22 muuta OECD-maata (ks. kaavio 1).

Suomen korkea sijaluku kokonaisvertailussa ei perustu liikenneonnettomuuksiin: tässä Suomi on vasta 19. sijalla kuolleisuustilastossa. Korkea sijoitus syntyy itsemurhien ohella rikoksista (taulukko 2) sekä erilaisista muista onnettomuuksista, joihin myös alkoholi- ja muut myrkytykset tilastossa luetaan.

Ikävä on myös huomata, että kehitys ei tässä suhteessa mennyt 1980-luvulla parempaan vaan huonompaan suuntaan. Suhteutettuna asukaslukuun tapaturma- ja väkivaltakuolleisuusluvut ovat 1990-luvun alussa Suomessa korkeammalla tasolla kuin 1980-luvun alussa tai puolivälissä. Huippuvuosi näyttää olleen vuosi 1991; seuraavana vuonna luku hieman kaunistui (taulukko 3).

Tilastokeskuksen julkaisemat seikkaperäiset tutkimukset osoittavat, että kuolleisuus ja sen syyt vaihtelevat eri sosiaaliryhmissä. Tapaturma- ja väkivaltakuolleisuus on tietenkin tyypillisempää työntekijöille kuin toimihenkilöille ja ns. ylemmille sosiaaliryhmille. Tapaturma- ja väkivaltakuolleisuuden kasvu vaikutti osaltaan siihen, että sosioekonomiset kuolleisuuserot suurenivat Suomessa 1980-luvulla.

Korkea tapaturma- ja väkivaltakuolleisuus ja erityisesti itsemurhien yleisyys ovat ehkä osa suomalaista elämänmuotoa, mutta erityisesti sen kasvu voisi antaa aihetta laajempaankin huolestukseen ja sosiaalipoliittiseen ajatuksenvaihtoon kuin viime aikoina on koettu.

Toinen huomiota herättävä piirre kuolleisuustilastossa ovat Venäjän ja joidenkin muiden Itä-Euroopan maiden korkeat väkivalta- ja onnettomuusluvut. Venäjän onnettomuus-, itsemurha- ja tappoluvut ovat olleet varsin korkeita ennenkin, mutta viime vuosien mullis-

Taulukko 2. Kuolleisuus tappoihin ym.

maa	10 000:ta asukasta kohden
Venäjä	1,53
Latvia	0,92
Yhdysvallat	0,86
Liettua	0 52
Romania	0,49
Bulgaria	0,47
Unkari	0,40
Suomi	0,34
Puola	0,29
Italia	0,26
Kanada	0,23
Luxemburg	0,20
Uusi-Seelanti	0,20
Australia	0,18
Israel	0,17
Norja	0,15
Portugali	0,15
Sveitsi	0,15
Belgia	0,14
Tanska	0,13
Ruotsi	0,13
Alankomaat	0,12
Islanti	0,11
Ranska	0,11
Espanja	0,10
Iso-Britannia	0,09
Saksa	0,08
Itävalta	0,08
Japani	0,06
Irlanti	0,06

Taulukko 3. Tapaturma- ja väkivaltakuolleisuus Suomessa

vuosi	100 000:ta asukasta kohden
1981	84,8
1982	75,3
1983	74,6
1984	75,5
1985	75,8
1986	78,1
1987	80,8
1988	85,9
1989	92,1
1990	94,3
1991	95,0
1992	92,8

Taulukko 4. Itsemurhiin ja rikoksiin kuolleet Venäjällä

vuosi	itsemurhat	tapot ym.
1988	35 664	14 290
1989	38 017	18 527
1990	39 150	21 145
1991	39 388	22 621
1992	46 100	39 900
1993	56 100	45 100

Lähde: WHO; Ekonomika i zhizn

tukset ovat kiihdyttäneet tahtia (taulukko 4).

Vuosina 1989–1993 itsemurhien määrä Venäjällä kasvoi 47 prosenttia. Tappoihin ja murhiin kuolleiden määrä kasvoi samana aikana 143 prosenttia. Onnettomuuksien, itsemurhien ja rikosten osuus kaikista kuolemantapauksista oli ainakin viidesosa kaikista Venäjän kuolemantapauksista vuonna 1993, mikäli tilastoihin on uskominen.

KIRJALLISUUS

Demografitsheskij jezhegodnik SSSR. Moskva 1990

Ekonomika i zhizn 31.7.1994

Suomen tilastolliset vuosikirjat

Valkonen, Tapani & Martelin, Tuija & Rimpelä, Arja & Notkola, Veijo & Savela, Soili: Sosioekono-

miset kuolleisuuserot 1981–90. Tilastokeskus. Väestö 1992: 8

World Health Statistics Annual 1993. Genève: WHO, 1994

Wormer, K. van: Privatization in the social welfare state: the case of Norway. Scandinavian Journal of Social Welfare 1994: 3.